

Література

1. Державний комітет статистики України, 2009.
 2. Пинда Ю. В. Конкурентне середовище на ринку будівельних робіт і засоби його регулювання // Науковий вісник. — № 18. — 2008.
 3. Пинда Ю. В. Пріоритети та форми активізації інвестиційних процесів у Львівській області // Соціально-економічні дослідження у перехідний період. — 2006.
 4. Рогожин П. С. Економіка будівельних організацій. — 2001.
 5. Торкатюк В. И., Дмитрук И. А., Стадник Г. В. Оптимизация управления процессом деятельности строительного предприятия. — 2004.
 6. Данильченко Є. П., Островський І. А., Шекишев О. А. Про деякі політекономічні аспекти аналізу конкурентоспроможності будівельного комплексу України // Научно-технический сборник. — № 7. — 2007.
- Стаття надійшла до редакції 10.05.2010 р.

УДК 339.9

С. В. Лахно,

асистент кафедри міжнародної торгівлі,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті запропоновано авторське визначення торговельно-економічної глобалізації. Представлено характеристику принципів положень та особливостей цього процесу. Описано процеси, в яких виражається торговельно-економічна глобалізація на сучасному етапі. Розкрито сутність Світової організації торгівлі (СОТ) як інституціональної форми торговельно-економічної глобалізації. Визначено, описано та представлено графічно компоненти торговельно-економічної глобалізації.

Ключові слова: Торговельно-економічна глобалізація, інтернаціоналізація, Світова організація торгівлі (СОТ), торговельно-економічні відносини, інституціоналізація, уніфікація, універсалізація.

В статье предложено авторское определение торгово-экономической глобализации. Представлена характеристика принципиальных положений и особенностей этого процесса. Описаны процессы, в которых выражается торгово-экономическая глобализация на современном этапе. Раскрыта сущность Всемирной торговой организации (ВТО) как институциональной формы торгово-экономической глобализации. Определены, описаны и представлены графически компоненты торгово-экономической глобализации.

Ключевые слова: Торгово-экономическая глобализация, интернационализация, Всемирная торговая организация (ВТО), торгово-экономические отношения, институционализация, унификация, универсализация.

The article suggests the author's definition of trade and economic globalization. The characteristics of key provisions and peculiarities of this process are described. The article contains description of the processes in which the trade and economic globalization is being expressed on the current stage. The essence of the World Trade Organization (WTO) as the institutional form of trade and economic globalization is revealed. The components of trade and economic globalization are determined, described and presented graphically.

Key words: Trade and economic globalization, internationalization, World Trade Organization (WTO), trade and economic relations, institutionalization, unification, universalization.

На сьогоднішній день наукова економічна думка достатньою мірою вивчила, описала, методично обґрунтувала та дала велику кількість визначень таким поняттям у сучасній світовій економіці, як «глобалізація», «інтернаціоналізація господарського життя», «міжнародне економічне співробітництво», «міжнародна економічна інтеграція».

На думку автора, на сучасному етапі стає актуальним введення нового поняття, наступного, вищого рівня, яке точніше відповідає і описує суть процесів, що відбуваються сьогодні в торговельно-економічній сфері світового господарства. Мова йде про **поняття торговельно-економічної глобалізації**. Початок ери торговельно-економічної глобалізації можна пов'язувати із створенням у 1994 році Світової організації торгівлі (СОТ), яка пішла набагато далі своєї попередниці — Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), що охоплювала значно менше сфер економічної діяльності.

На сьогоднішній день у наукових та ділових колах практично відсутнє єдине та чітке визначення терміну «торговельно-економічна глобалізація». Існує лише не до кінця визначений термін «глобалізація економіки», під яким найчастіше розуміється стрімке збільшення потоків товарів, інвестицій, кредитів, інформації, обміну людьми та ідеями, а також розширення географії їх розповсюдження.

Швидкість, інтенсивність та глибина проникнення цих потоків зростає до ступеня, коли національні економіки стають взаємозалежними. Елементи національних економік (національні виробники, споживачі, фінансові та інші інститути) безпосередньо ін-

тегруються в загальний світовий економічний простір. У результаті, національні виробники стають все більше пов'язані з іноземними споживачами. Відповідно і на внутрішніх ринках у боротьбі за національних споживачів, вони вимушені нарівні конкурувати з іноземними економічними суб'єктами. Таким чином, якщо раніше відбувалося кількісне збільшення взаємодії окремих національних економік у формі зростання потоків товарів, капіталу та інвестицій, то сьогодні спостерігається якісна зміна в їх взаємодії.

У зв'язку з цим проводять відмінності між поняттями «інтернаціоналізація» і «глобалізація» світової економіки.

У першому випадку мова йде про посилення взаємозалежності окремих національних економік під впливом економічної інтеграції при збереженні ключової ролі національної держави і відносної автономності національних економік.

Глобалізація ж призводить до того, що національні економіки стають частиною єдиної світової економічної системи, тобто глобалізованої економіки.

Отже, на цьому етапі стає актуальним питання про визначення поняття «торговельно-економічна глобалізація». Причина такої актуальності полягає в тому, що відкритий вплив економічної глобалізації на реальну багатосторонню правотворчість спостерігається саме у сфері міжнародної торгівлі, насамперед промисловими товарами, послугами, а також пов'язаного з торгівлею захисту інтелектуальної власності.

У рамках Світової організації торгівлі (СОТ) діє комплекс понад п'ятидесяти багатосторонніх угод, які охоплюють широкий спектр міжнародної торгівлі. Фактично СОТ стала інституціональною формою торговельно-економічної глобалізації, оскільки міжнародні торговельно-економічні відносини регулюються в рамках цієї організації, створеної для інституціоналізації єдиних ліберальних принципів і правил міжнародної торгівлі.

Такий перебіг подій протягом останніх десятиліть, а особливо останнього, призвів до ситуації, коли:

- 1) розпочався вихід діяльності національних економічних суб'єктів за рамки національно-державних об'єднань;
- 2) на глобальний рівень піднімаються «приватні» економічні проблеми — розвиток економічної ситуації і процесів в окремих країнах впливає на інші держави;
- 3) стала актуальною загальносвітова координація національної економічної політики різних держав як умови стабільності світової економічної системи.

У системі регулювання міжнародних торговельно-економічних відносин, інтенсивне формування якої відбувається на протяжні останніх десятиріч, серед інших взаємопов'язаних рівнів можна виділити саме глобальний рівень регулювання міжнародних торговельно-економічних відносин, який об'єктивно стає пріоритетним і визначає можливості та межі застосування регулятивних інструментів на інших рівнях, таких як: корпоративний (переважно регулювання заходів обмежувальної ділової практики транснаціональних корпорацій), національний (реалізація торговельних політик країн), міжнаціональний (застосування преференційних або протекціоністських заходів окремими країнами, що не є членами інтеграційних угруповань), наднаціональний (здійснення спільних торговельних заходів країн-членів інтеграційних угод).

Глобальний рівень регулювання міжнародних торговельно-економічних відносин — використання в торговельній практиці широкого спектра правил і принципів, що стало результатом багатосторонніх домовленостей у межах міжнародних організацій, сферою діяльності яких є сприяння розвитку та регулювання міжнародної торгівлі.

Як зазначено вище, процес регулювання торговельно-економічного співробітництва на глобальному рівні доцільно пов'язувати зі Світовою організацією торгівлі (СОТ) як інституціональною формою торговельно-економічної глобалізації. Необхідність забезпечення країнами-членами СОТ доступу до своїх внутрішніх ринків та уніфікація торговельних правил є принциповим положенням процесу торговельно-економічної глобалізації, спрямованого на ліквідацію бар'єрів у торгівлі товарами та послугами, що виникли внаслідок застосування країнами тарифних і нетарифних обмежень. Угоди СОТ є міжнародними правовими документами, що детально регламентують процедури та дії стосовно предмета кожної конкретної угоди. Ці угоди стосуються різних аспектів міжнародної торгівлі та інших економічних питань, але всі вони розроблені з урахуванням ключових уніфікованих принципів функціонування глобальної торговельно-економічної системи.

Отже, торговельно-економічна глобалізація — це процес уніфікації на глобальному рівні правил міжнародної торгівлі та фундаментальних принципів функціонування світової торговельно-економічної системи, який базується на встановленні обов'язкових для виконання норм торгівлі, закріплених, серед інших, в угодах СОТ як інституціональної форми зазначеного процесу.

Характерною рисою процесу торговельно-економічної глобалізації є універсалізація торговельних норм та правил з метою ліквідації бар'єрів не лише у торгівлі, а й і в інших пов'язаних з нею економічних сферах.

На сучасному етапі торговельно-економічна глобалізація виражається у наступних процесах (рис. 1):

— уніфікація та стандартизація національних торговельних та промислових політик, які виражаються у запровадженні єдиних критеріїв і принципів проведення зазначених та інших окремих складових економічної політики, які є обов'язковими для виконання;

— безперервність переговорного процесу щодо поглиблення лібералізації світової торгівлі, яка заключається у постійному проведенні багатосторонніх раундів торговельних переговорів щодо подальшого скасування бар'єрів для торгівлі товарами, послугами, здійснення інвестицій, захисту конкуренції та інтелектуальної власності тощо;

— охоплення міжнародними правилами торгівлі нових сфер економічної діяльності, безпосередньо не пов'язаних з комерційною торгівлею, яке включає, серед іншого, розробку норм і правил у таких сферах, як інтелектуальна власність, державні закупівлі, державна підтримка, питання пов'язані з інвестиціями, охороною навколишнього середовища, стандартів праці тощо;

— зрушення інструментарію, необхідного національним урядам для проведення автономної торговельно-промислової політики, що проявляється у зменшенні кількості традиційних інструментів державного впливу, які використовувались урядами для проведення промислової та торговельної політики. Зокрема, це стосується дозволених методів державної підтримки, включаючи субсидування експорту, застосування кількісних та тарифних обмежень;

— інституціоналізація глобальної торговельної системи, яка виражається у створенні у 1994 році Світової організації торгівлі, в рамках якої регулюються торговельно-економічні глобалізаційні відносини. Фактично СОТ була створена для інституціоналізації єдиних ліберальних принципів і правил міжнародної торгівлі;

— універсалізація міжнародних норм і правил торгівлі під егідою СОТ, у рамках якої діє комплекс понад п'ятдесят багатосторонніх угод, домовленостей та рішень, що охоплюють широкий спектр питань міжнародної торгівлі, і які виходять далеко за рамки торгівлі традиційними товарами. Створені єдині для всіх правила та норми, які є обов'язковими для виконання всіма членами організації;

—формування глобальної системи лібералізації доступу до ринків товарів і послуг, яке виражається у багатосторонніх зобов'язаннях країн щодо зниження рівня тарифного захисту та його непогіршення, а також формування умов доступу до ринків послуг.

Рис. 1. Компоненти торговельно-економічної глобалізації

Економічна інтеграція цілком вписується у процес торговельно-економічної глобалізації, складаючи його ядро, а сама торговельно-економічна глобалізація є вищою стадією інтернаціоналізації, її подальшим розвитком, коли кількісні зміни, що довго накопичуються, призводять до якісного стрибка.

Торговельно-економічна глобалізація стала найважливішою реальною характеристикою сучасної світової системи, однією з найбільш впливових сил, що визначають хід розвитку нашої планети. Згідно з

переважною точкою зору щодо глобалізації, жодну дію, жоден процес у суспільстві (економічний, політичний, юридичний, соціальний та ін.) не можна розглядати обмежено тільки як таку (такий).

Торговельно-економічна глобалізація, що охопила всі регіони і переважно більшість секторів світового господарства, принципово змінює співвідношення між зовнішніми та внутрішніми чинниками розвитку національних господарств на користь перших. Жодна національна економіка незалежно від розмірів країн (великі, середні, малі) і рівня розвитку (розвинені, зростаючі або перехідні) не може більше бути самодостатньою, виходячи з наявних факторів виробництва, технологій і потреби в капіталі. Жодна держава не в змозі раціонально формувати і реалізовувати економічну стратегію розвитку, не враховуючи пріоритети і норми поведінки основних учасників світогосподарської діяльності.

Прогнозується, що у найближчій перспективі торговельно-економічна глобалізація спричинить:

- інтенсифікацію інтеграційних регіональних процесів;
- більшу відкритість економічних систем держав, що на даний час ще не достатньою мірою здійснили лібералізацію господарської діяльності;
- покращення умов доступу всім учасникам до більшості ринків;
- універсалізацію норм і правил здійснення торговельних і фінансових операцій;
- уніфікацію регулювання і контролю за ринками;
- стандартизацію вимог до переміщення капіталу, інвестиційного процесу і всесвітньої платіжно-розрахункової системи.

Нагальною потребою, особливо за умов триваючої світової фінансово-економічної кризи, стає формування єдиного глобального економічного, правового, інформаційного, культурного простору для вільної та ефективної підприємницької діяльності всіх суб'єктів господарювання, створення єдиного планетарного ринку товарів і послуг, капіталів, робочої сили, економічне зближення і об'єднання окремих країн у єдиний світовий господарський комплекс.

Розуміння сутності торговельно-економічної глобалізації важливе для ефективного формулювання цілей та розробки стратегії всіх політик у рамках системи національної економічної політики, включаючи торговельну, промислову, інвестиційну, експортну, податкову, митну, фінансово-кредитну та інші, з огляду на те, що торговельно-економічна глобалізація має безпосередній і значний вплив на принципи формування та можливості проведення зазначених політик на сучасному етапі розвитку глобальної торговельної системи.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2010 р.